

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-35-25>

УДК 339.654

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ЕКСПОРТНИМ ПОТЕНЦІАЛОМ ЛІСОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА

THEORETICAL APPROACHES TO THE FORMATION OF THE EXPORT POTENTIAL MANAGEMENT MECHANISM OF THE FORESTRY ENTERPRISE

Задорожна Іванна Василівна

кандидат економічних наук, доцент,
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4491-6427>

Задорожний Андрій Іванович

кандидат сільськогосподарських наук,
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0664-5462>

Zadorozhna Ivanna, Zadorozhnyy Andriy
SHEI «Uzhhorod National University»

У статті розглянуто теоретичні підходи до формування механізму управління експортним потенціалом лісогосподарського підприємства. Проаналізовано та систематизовано основні принципи зазначеного механізму. Досліджено алгоритм, що вимагає проходження ряду етапів перед розробкою механізму управління експортним потенціалом суб'єкта господарювання у процесі зовнішньоекономічної діяльності. Розроблено концептуальну модель формування механізму управління експортним потенціалом лісогосподарського підприємства, що дає можливість окреслити програмно-цільову методологію управління, яка забезпечуватиме комплексне виконання задач на всіх рівнях функціонування, підвищить ефективність управлінських дій щодо здійснення експортної діяльності суб'єкта господарювання.

Ключові слова: експортний потенціал, механізм, управління експортним потенціалом підприємства, механізм управління експортним потенціалом лісогосподарського підприємства.

В статье рассмотрены теоретические подходы к формированию механизма управления экспортным потенциалом лесохозяйственного предприятия. Проанализированы и систематизированы основные принципы механизма управления экспортным потенциалом лесохозяйственного предприятия. Исследован алгоритм, требующий прохождения ряда этапов перед разработкой механизма управления экспортным потенциалом предприятия в процессе внешнеэкономической деятельности. Разработана концептуальная модель формирования механизма управления экспортным потенциалом лесохозяйственного предприятия, что позволяет очертить программно-целевую методологию управления, которая будет обеспечивать комплексное выполнение задач на всех уровнях функционирования, повысит эффективность управленческих действий по осуществлению экспортной деятельности субъекта хозяйствования.

Ключевые слова: экспортный потенциал, механизм управления экспортным потенциалом предприятия, механизм управления экспортным потенциалом лесохозяйственного предприятия.

The Article considers theoretical approaches to the formation of the Management mechanism of the export potential of the Forestry Enterprise. The main principles influencing the process of forming the mechanism of export potential management of a forestry enterprise are analyzed and systematized. An algorithm that requires a number of stages before developing a mechanism for managing the export potential of the business entity in the process of foreign economic activity have been studied. Analyzing the theoretical and methodological aspects of the mechanism for managing the export potential of the forestry enterprise, it is necessary to implement new management models that will ensure the sustainable development of export activities, and accordingly must meet the following provisions; contains a set of interconnected structural levels, elements, methods and means of decision-making; include the institutional component of the export potential of the forestry enterprise; comprehensive coordination

of state and corporate goals in this mechanism; should have a control system of the program-target block, which reflects the nature, severity and means of solving problems that require concentration and coordination of all levels of government and integrated resources and organizational support, as well as promptly adjust the characteristics of decision-making methods in export management the potential of the forestry enterprise provided by the feedback system, which should cover all hierarchical levels of management and support subsystems. The conceptual model of formation of the mechanism of management of export potential of the forestry enterprise is developed that gives the chance to define program-target methodology of management which will provide complex performance of tasks at all levels of functioning, will increase efficiency of administrative actions, connections that arise in this process. As follows, the main purpose of the mechanism for managing the export potential of the forestry enterprise is to achieve the economic effect that occurs through the analysis and control of export activities of the enterprise.

Keywords: export capability, mechanism, management of export potential of the enterprise, management mechanism of export potential of the forestry enterprise.

Постановка проблеми. Економічне зростання експортного потенціалу підприємства лісгосподарської галузі виражається через переміщення факторів виробництва та продуктів споживання на міжнародному ринку, оскільки, важливою умовою для здійснення зазначеної діяльності є відповідність вимогам що ставляться у європейських країнах. Таким чином, дослідження особливостей управління експортним потенціалом лісгосподарського підприємства на зарубіжних ринках є досить актуальною проблемою, тому що у період зростання міжнародної конкуренції, система управління вітчизняних підприємств повинна адаптуватися до сучасних підходів менеджменту, що дозволяє підвищити рівень їх конкурентоспроможності. Зокрема, відсутній системний підхід до управління експортним потенціалом лісгосподарського підприємства, недостатньо висвітлений та сформований механізм управління експортним потенціалом зовнішнього середовища, що вимагає постійних інновацій та нових досліджень у цій сфері.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок щодо вивчення проблематики теоретичних, методичних і практичних аспектів формування механізму управління експортним потенціалом лісгосподарського підприємства висвітлено у працях таких вчених як: І. Лаврів, Н. Волченко, П. Коліберда, І. Колупаєва, С. Степаненко, О. Шестакова та інші. Незважаючи на чисельні розробки, питання вдосконалення структури механізму управління експортним потенціалом лісгосподарського підприємства вимагають подальшого вивчення.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є розробка та обґрунтування концептуальної моделі формування механізму управління експортним потенціалом лісгосподарського підприємства. Досягнення поставленої мети потребує науково-методичного аналізу зазначеного процесу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Механізм управління експортним потенціалом підприємства лісгосподарської галузі складається з системи функціональних взаємозв'язків між середовищем підприємства та його організаційно-управлінською структурою. Таким чином, саме «механізм» з точки зору економічних досліджень, виступає одним із найбільш розповсюдженим поняттям, що дозволяє виконувати поставлені завдання за допомогою відповідних теоретичних підходів.

Проаналізуємо науково-методичні підходи до формування механізму управління експортним потенціалом лісгосподарського підприємства.

Степаненко С. В. [1] на основі теоретико-методичних засадах, зробив аналіз понять: «механізм», «механізм управління», «економічний механізм» і, таким чином, довів що його призначенням є забезпечення відповідного виходу як результату, шляхом перетворення вхідних параметрів на вихідні, тобто вихідними параметрами називає «експортну стратегію», а вхідними відповідно є складові експортного потенціалу підприємства. Щодо самої структури управління, то вона охоплює і цілі, і функції, і методи і форми управління підприємством лісгосподарської галузі. Розглядаючи механізм, то він має включати як важелі, регулятори, так і функціональні взаємопов'язані системи та підсистеми, відображати відносини між об'єктами зовнішнього та внутрішнього середовища, а також перерозподіл ресурсів.

Дослідженням доведено, що експортний потенціал – це сукупна здатність у сфері експортної діяльності як емерджентної властивості від її структурних елементів, що виступає частиною економічного потенціалу лісгосподарського підприємства. Відповідно механізм управління експортним потенціалом є організаційно-економічним, в рамках якого налаштування взаємовідносин підприємства

із зовнішнім середовищем є головною ціллю його функціонування. Ми погоджуємося із необхідністю включення суб'єкта управління до структури механізму, що обґрунтовано доведено в роботі [1]. Слід зазначити, що структурні блоки механізму мають складатися із: керуючої системи, тобто це суб'єкт управління; керованої системи – об'єкт управління, та відповідно їхнього взаємозв'язку який здійснюється через управлінський вплив.

В дослідженні І. В. Колупасової [2] механізм включає суб'єкти і об'єкти управління та функціонує в умовах зовнішнього середовища. Таким чином, на основі представлених у роботі теоретичних підходів експортного потенціалу визначимо на яких принципах базується механізм управління експортним потенціалом лісогосподарського підприємства (табл. 1).

Таким чином, проаналізувавши теоретичні підходи до трактування управління експортним потенціалом лісогосподарського підприємства та розглянувши принципи досліджуваного процесу, можемо сформулювати алгоритм, що вимагає проходження ряду етапів перед

розробкою механізму управління експортним потенціалом суб'єкта господарювання у процесі зовнішньоекономічної діяльності.

Послідовність етапів формування механізму управління експортним потенціалом лісогосподарського підприємства наведено на рис. 1.

Отже, функціональні елементи дозволяють охопити всі стадії механізму управління експортним потенціалом лісогосподарського підприємства, а саме: оцінку та планування експортного потенціалу суб'єкта господарювання; організацію як створення відповідних підрозділів; визначення повноважень щодо здійснення зовнішньоекономічної діяльності лісогосподарської галузі; реалізацію експортного потенціалу суб'єкта господарювання; аналіз та контроль за експортною діяльністю; розподіл результатів реалізації експортного потенціалу лісогосподарського підприємства та мотивацію спеціалістів, залучених до експортної діяльності.

Досліджуючи теоретико-методологічні аспекти механізму управління експортним потенціалом лісогосподарського підприємства, необхідно впроваджувати нові управлін-

Таблиця 1

Принципи механізму управління експортним потенціалом лісогосподарського підприємства

Принципи	Сутнісна характеристика
Законність	механізм управління експортним потенціалом лісогосподарського підприємства має відповідати правилам і законам що встановлені як вітчизняним, так і міжнародним законодавством
Комплексність	механізм управління експортним потенціалом лісогосподарського підприємства має включати як внутрішнє, так і зовнішнє середовище
Цілеспрямованість	механізм управління експортним потенціалом лісогосподарського підприємства повинен охоплювати широкі масштаби зовнішньоекономічної діяльності суб'єкта господарювання
Самозабезпечення та безперервність	механізм управління експортним потенціалом лісогосподарського підприємства повинен забезпечувати виробничий процес зовнішньоекономічної діяльності у безперервному режимі
Циклічність	механізм управління експортним потенціалом лісогосподарського підприємства повинен здійснювати моніторинг у процесі зовнішньоекономічної діяльності
Підпорядкованість діяльності підприємства етапам управління	механізм управління експортним потенціалом лісогосподарського підприємства повинен відбуватися відповідно до етапів управління та виконувати свої функції
Інформованість	механізм управління експортним потенціалом лісогосподарського підприємства повинен здійснювати моніторинг стосовно зовнішнього та внутрішнього стану підприємства
Економічна ефективність	механізм управління експортним потенціалом лісогосподарського підприємства повинен забезпечувати досягнення цілі та мети суб'єкта господарювання та досягнення економічного ефекту
Відповідальність	механізм управління експортним потенціалом лісогосподарського підприємства повинен забезпечувати відповідальність як керівника так і колективу, щодо виконання своїх зобов'язань

Джерело: узагальнено та доповнено авторами на основі [3]

Рис. 1. Послідовність етапів формування механізму управління експортним потенціалом лісогосподарського підприємства

Джерело: сформовано авторами

ські моделі, що забезпечать сталий розвиток експортної діяльності, і відповідно мають відповідати наступним положенням [4]:

- досліджуваний механізм розглядається у сукупності пов'язаних структурно-функціональних рівнів, способів прийняття рішень, які спрямовані на формування та ефективне використання експортного потенціалу лісогосподарського підприємства, як одного із складових джерел здійснення міжнародної конкурентоспроможності;

- інституційна компонента експортного потенціалу лісогосподарського підприємства відіграє важливу роль в управлінському механізмі, так як система прийняття ефективних рішень в управлінні експортоорієнтованою діяльністю базується на державному та корпоративному узгодженні цілей та інтересів;

- структура механізму управління експортним потенціалом лісогосподарської галузі здійснюється на основі програмно-цільового блоку, оскільки він включає комплексне узгодження як державних, так і корпоративних цілей, що відо-

бражають проблеми та способи їх розв'язання, які виникають у процесі управління;

- досліджуваний механізм має відповідати законодавчим нормативам держави, щодо здійснення зовнішньоекономічної діяльності та здійснювати ефективне інтегрування у світогосподарські структури лісогосподарських підприємств;

- у механізмі управління експортним потенціалом лісогосподарського підприємства має бути присутній взаємозв'язок з усіма ієрархічними рівнями управління та їхніми системами.

Концептуальна модель формування механізму управління експортним потенціалом лісогосподарського підприємства наведена на рис. 2.

Отже, аналіз зазначеної моделі буде враховувати як систему завдань, які ставляться для досягнення пріоритетних цілей суб'єкта господарювання, так і сприятиме урахуванню всіх ризиків що виникають у процесі управління експортним потенціалом лісогосподарського підприємства.

Рис. 2. Концептуальна модель формування механізму управління експортним потенціалом лісгосподарського підприємства

Джерело: узагальнено та доповнено авторами на основі [4]

Таким чином, основна мета механізму управління експортним потенціалом лісгосподарського підприємства досягти економічного ефекту який відбувається шляхом аналізу та контролю за експортною діяльністю підприємства. Розподіл результатів реалізації експортного потенціалу суб'єкта господарювання є обов'язковим елементом, задля якого і впроваджується механізм управління експортним потенціалом лісгосподарського підприємства, оскільки саме на цьому етапі визначається наскільки ефективними були здійснені попередні заходи.

Функціонування механізму управління експортним потенціалом лісгосподарського підприємства в контексті економічно-господар-

ської діяльності конкретного підприємства виражається у розробці та проведенні на підприємстві певної множини заходів. Вони в сукупності своїй спрямовані на забезпечення підвищення потенціалу підприємства з врахуванням поточного економічно-господарського становища підприємства, ресурсів, які є у його розпорядженні, конфігурації зовнішнього середовища підприємства та стратегії експортної діяльності, які воно може застосувати, виходячи з вищевказаних чинників [3].

Висновки. Проведене дослідження наукових підходів до сутності поняття «експортний потенціал» дало змогу сформулювати власне бачення експортного потенціалу підприємства як складову економічного потенціалу суб'єкта

господарювання, що включає в себе можливість виробляти експортоорієнтовану продукцію зі стандартами відповідності, що призначена для реалізації на зарубіжних ринках та отримання прибутку. Вивчаючи теоретико-методологічні аспекти механізму управління експортним потенціалом лісгосподарського підприємства, необхідно впроваджувати нові управлінські моделі, що забезпечать сталий розвиток експортної діяльності. Таким чином,

ми висвітлили концептуальну модель зазначеного механізму, що дає можливість окреслити програмно-цільову методологію управління, яка забезпечуватиме комплексне виконання задач на всіх рівнях функціонування, підвищить ефективність управлінських дій щодо здійснення експортної діяльності суб'єкта господарювання та дасть можливість оперативно реагувати на зовнішньоекономічні зв'язки які виникають у процесі господарювання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Степаненко С.В. Науково-теоретичне дослідження сутності поняття «механізм» в контексті управління організаційними змінами. *Вісник Волинського інституту економіки та менеджменту*. 2015. № 13. С. 275–287.
2. Колупаєва І.В. Механізм регуляторної політики держави: сутність та детермінанти. *Ефективна економіка : електрон. наукове фах. видання*. 2016. № 12. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5325> (дата звернення: 26.11.2021).
3. Степаненко С.В., Коліберда П.В. Розробка й впровадження механізму підвищення експортного потенціалу підприємства. *Український журнал прикладної економіки*. 2018. Том 3. № 4. С. 225–232.
4. Шестакова О.А. Методологічні аспекти формування механізму управління розвитком експортного потенціалу машинобудівного підприємства. *Український журнал прикладної економіки*. 2017. Том 2. Випуск 1. С. 137–145.
5. Лаврів І.М. Теоретичні аспекти формування експортного потенціалу. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2016. Вип. 8(1). С. 129–131.
6. Волченко Н.В. Управління експортним потенціалом підприємства: теоретичний аспект. *Вісник Сумського нац. аграрного університету. Серія : Економіка і менеджмент*. 2017. Вип. 4. С. 36–40.

REFERENCES:

1. Stepanenko S. (2015) Naukovo-teoretychne doslidzhennia sutnosti poniattia «mekhanizm» v konteksti upravlinnia orhanizatsiinymy zminamy [Scientific and theoretical study of the essence of the concept of "mechanism" in the context of organizational change management]. *Visnyk Volynskoho instytutu ekonomiky ta menedzhmentu*, no. 13, pp. 275–287. (in Ukrainian)
2. Kolupaieva I. (2016) Mekhanizm rehuliatornoi polityky derzhavy: sutnist ta determinanty [The mechanism of regulatory policy of the state: essence and determinants]. *Efektivna ekonomika: elektron. naukove fakh. vydannia*, no. 12. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5325> (accessed 14 December 2021).
3. Stepanenko S., Koliberda P. (2018) Rozrobka y vprovadzhennia mekhanizmu pidvyshchennia eksportnoho potentsialu pidpriemstva [Development and implementation of a mechanism to increase the export potential of the enterprise]. *Ukrainskyi zhurnal prykladnoi ekonomiky*, tom 3, no. 4, pp. 225–232. (in Ukrainian)
4. Shestakova O. (2017) Metodolohichni aspekty formuvannia mekhanizmu upravlinnia rozvytkom eksportnoho potentsialu mashynobudivnoho pidpriemstva [Methodological aspects of formation of the mechanism of management of development of export potential of the machine-building enterprise]. *Ukrainskyi zhurnal prykladnoi ekonomiky*, tom 2, vol. 1, pp. 137–145. (in Ukrainian)
5. Lavriv I. (2016) Teoretychni aspekty formuvannia eksportnoho potentsialu [Theoretical aspects of export potential formation]. *Naukovyi visnyk Uzhorodskoho natsionalnoho universytetu. Serii: Mizhнародni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo*, vol. 8(1), pp. 129–131. (in Ukrainian)
6. Volchenko N. (2017) Upravlinnia eksportnym potentsialom pidpriemstva: teoretychnyi aspekt [Management of the export potential of the enterprise: the theoretical aspect]. *Visnyk Sumskoho nats. ahrarnoho universytetu. Serii: Ekonomika i menedzhment*, vol. 4, pp. 36–40. (in Ukrainian)